

1 Mit jelent a gyakorlatban a jogi értelemben vett szülői felelősség fogalma? Melyek a szülői felelősséggel rendelkező személy jogai és kötelességei?

Az olasz jogban az anyaságot és apaságot megújító törvény (219/2012. törvény), valamint a 154/2013. sz. törvényerejű rendelet – amelynek rendelkezései 2014. február 7-én léptek hatályba – a „szülői hatalmat” (*potestà genitoriale*) a „szülői felelősség” (*responsabilità genitoriale*) fogalmával váltotta fel.

A szülői felelősség a gyermekek eltartása, felnevelése, tanítása és erkölcsi támogatása, képességeik, hajlamaik és törekvéseik kellő figyelembevételével.

A gyermekeket emellett megilleti a jog, hogy mindkét szülőjükkel kiegyensúlyozott és rendszeres kapcsolatot tartsanak fenn, hogy őket mindkét szülőjük gondozza, nevelje, oktassa és erkölcsileg támogassa, valamint, hogy mindkét szülőjük felmenőivel és rokonaival minőségi kapcsolatot ápoljanak.

A gyermekeket ezen túl kötelezettségek is terhelik: tisztelniük kell szüleiket és a családdal való együttélés ideje alatt ki kell venniük a részüket a család fenntartásából.

2 Általában ki gyakorolja a gyermek felett a szülői felelősséget?

A szülői felelősség a szülők házassága esetén jogszabály hatályánál fogva keletkezik. Ilyenkor mindkét szülőt terheli a gyermek feletti szülői felelősség.

Amennyiben a szülők nem élnek egymással házasságban, a gyermeket elismerő szülő gyakorolja a szülői felelősséget. Amennyiben mindkét szülő elismeri a gyermeket, a gyermek felett mindketten rendelkeznek szülői felelősséggel és mindketten gyakorolják azt, mintha házasságban lennének. Ha a szülők nem élnek egymással házasságban és nem egy időben ismerik el a gyermeket, a második elismerésre kizárólag a gyermeket már elismerő szülő hozzájárulásával kerülhet sor.

A szülői felelősséget a szülők közös megállapodással gyakorolják, figyelembe véve a gyermek képességeit, természetes hajlamait és törekvéseit. A szülőknek különösen a gyermek szokásos tartózkodási helyét kell közös megegyezéssel megállapítaniuk.

3 Ha a szülők nem tudják vagy nem akarják gyakorolni a szülői felelősséget gyermekeik felett, kinevezhető-e helyettük egy másik személy?

Amennyiben a gyermek számára ideiglenesen nem biztosított a megfelelő családi környezet, gondoskodni kell a gyermek más család által történő nevelésbe vételéről.

Emellett, ha a szülők nem képesek gondoskodni a gyermek felneveléséről, például, ha szélsőségesen konfrontatívak, a bíróság gyakran a család lakóhelye szerinti szociális szolgáltató intézmény számára ítéli meg a felügyeleti jogot. Ez általában a szülői felelősség gyakorlására vonatkozó korlátozásokkal jár: a gyermek egészségére, oktatására és nevelésére vonatkozó döntéseket általában a család lakóhelye szerinti szociális intézmény hozhatja meg. Ilyen esetekben a gyermek továbbra is a szüleivel vagy egyik szülőjével él. A legsúlyosabb esetekben a bíróság elrendeli a gyermek elvitelét a családi lakóhelyről. Amennyiben egy szülő megszegi vagy elhanyagolja kötelezettségeit vagy visszaél a szülői felelősséghez kapcsolódó jogaival és ezzel súlyos kárt okoz a gyermeknek, a bíróság elrendelheti a szülő szülői felelősségének megszüntetését.

Ha mindkét szülő elhunyt, mindkét szülő szülői felelőssége megszűnt vagy más okból képtelenek a szülői felelősség gyakorlására, gyámot kell kirendelni. A gyám gondozza a gyermeket, képviseli őt minden polgári eljárásban és kezeli a gyermek vagyonát.

A polgári törvénykönyv emellett lehetőséget biztosít arra, hogy a bíróság különleges gyámot jelöljön ki, ha a szülők mindketten képtelenek vagy nem hajlandók – vagy az egyedüli szülői felelősséget gyakorló szülő képtelen vagy nem hajlandó – a gyermek érdekét szolgáló, a mindennapi rendelkezés körén kívül eső egy vagy több intézkedést megtenni. Ilyen esetben a különleges gyám jogosult megtenni e konkrét intézkedéseket.

4 Ha a szülők elválnak vagy különválnak, hogyan születik döntés a szülői felelősség további gyakorlásáról?

A különválással, a házasság megszűnésével, a házasság polgári jogi hatásainak megszüntetésével, a házasság érvénytelenítésével vagy semmisség nyilvánításával egyik szülő szülői felelőssége sem szűnik meg.

A felügyelet általános, közös szülői felelősségvállalást biztosító formája a közös felügyelet, amelynek során mindkét szülő szülői felelősséget gyakorol.

A gyermek szempontjából kiemelt fontosságú, az oktatásra, a felnevelésre, az egészségre és a gyermek szokásos tartózkodási helyének megválasztására vonatkozó döntéseket a szülőknek közös megegyezéssel, a gyermek érdekét szem előtt tartva és a gyermek képességeire, természetes hajlamaira és törekvéseire figyelemmel kell meghozniuk; ezzel szemben a mindennapi rendelkezés körébe tartozó ügyekben a szülők külön is gyakorolhatják szülői felelősségüket (polgári törvénykönyv 337-ter. cikk).

A közös felügyelet nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a gyermek azonos mennyiségű időt tölt mindkét szülőjével. Általában a különválásra vagy a házasság felbontására vonatkozó határozat rendelkezik, hogy ki az együtt élő szülő – vagyis az a szülő, akivel a gyermek tartósan együtt él – és meghatározza, hogy a különélő szülő milyen feltételek mellett tölthet időt együtt a gyermekkel. Lehetőség van arra is, hogy a gyermek azonos ideig éljen mindkét szülőjével, ha a szülők egymáshoz közel laknak és hasonló életstílust folytatnak, feltéve, hogy ez a megoldás nem hat hátrányosan a gyermek szociális vagy iskolai életére.

Amennyiben azonban a közös felügyelet nem felel meg a gyermek érdekének, a bíróság indokolt határozatban az egyik szülőt ruházhatja fel kizárólagos felügyeleti joggal (polgári törvénykönyv 337c. cikk).

A kizárólagos felügyeleti jog odaítélésének leggyakoribb esetei a következők: 1. ha az egyik szülő veszélyezteti a gyermek fizikai vagy pszichológiai jóllétét (erőszakos szülő, jelentős bűnügyi előélettel rendelkező szülő, kábítószerfüggő vagy alkoholisták szülő); 2. ha a szülő képtelen a gyermeket erkölcsileg és anyagiilag támogatni, illetve nem mutat érdeklődést a gyermek iránt; 3. ha a szülő a gyermek előtt becsmerli a másik szülőt; 4. ha a szülők annyira ellenségesek egymással, hogy az felboríthatja a gyermek kiegyensúlyozottságát vagy szellemi és fizikai fejlődését.

Kizárólagos felügyeleti jog esetén a szülői felelősséget csak a felügyeleti joggal rendelkező szülő gyakorolja, de a gyermek szempontjából kiemelt fontosságú döntéseket – különösen súlyos körülmények, például erőszakos vagy bántalmazó magatartás esetére előírt eltérő rendelkezés hiányában – a szülőknek együtt kell meghozniuk (polgári törvénykönyv 337c. cikk).

A szülői felelősséggel nem rendelkező szülő jogosult és köteles nyomon követni a gyermek oktatását, nevelését és életkörülményeit (316. cikk utolsó bekezdés).

5 Ha a szülők megállapodást kötnek a szülői felelősség tárgyában, milyen alaki szabályokat kell betartani ahhoz, hogy megállapodásuk jogilag kötelező erejű legyen?

A szülők közti, a szülői felelősségnek a különválást követő gyakorlására vonatkozó megállapodást be kell nyújtani az illetékes bíróságnak, amely megvizsgálja, hogy a megállapodás biztosítani fogja-e a gyermekek jogait és jóllétét; amennyiben igen, a bíróság jóváhagyja azt.

Amennyiben a kiskorú gyermekek házasság szülei külön kívánják válni vagy fel kívánják bontani a házasságukat és megállapodnak a gyermekekre vonatkozó felügyeleti jog és szülői felelősség gyakorlása tekintetében, két lehetőség közül választhatnak:

a) közös kérelmet nyújtanak be a bíróságnak és kérik a megállapodásuk jóváhagyását;

b) „jogász segítségével lefolytatott tárgyalásokon” vesznek részt (132/2014. sz. törvényerejű rendelet 6. cikk): ez olyan megállapodásnak minősül, amelyben a felek megegyeznek, hogy a különválással és a gyermekekre vonatkozó felügyeleti joggal kapcsolatos vita békés rendezése érdekében jóhiszeműen és tisztességesen együttműködnek.

Ha az ügyben kiskorú gyermekek (vagy olyan nagykorú gyermekek, akik munkaképtelenek vagy súlyos fogyatékkal élnek, illetve gazdaságilag nem önellátóak) érintettek, a jogász segítségével lefolytatott tárgyalásokon megkötött megállapodást tíz napon belül meg kell küldeni az illetékes bíróságon működő ügyésznek, aki jóváhagyja azt, ha úgy véli, hogy az a gyermekek érdekeit szolgálja. Ha azonban az ügyész véleménye szerint a megállapodás nem szolgálja a gyermekek érdekeit, öt napon belül megküldi azt a bíróság elnökének, aki a következő harminc napon belüli megjelenésre beidézi a feleket és haladéktalanul eljár.

A megállapodás a jóváhagyást követően azonos jogerővel bír, mint a bíróság által a különválás vagy a házasság felbontása tekintetében hozott végzések. Ha a szülők nem házasságban, kizárólag az első lehetőséget (vagyis a bíróság által jóváhagyott megállapodást) vehetik igénybe.

6 Ha a szülők nem tudnak megállapodásra jutni a szülői felelősség kérdésében, milyen egyéb, bíróságon kívüli alternatív megoldások vannak a konfliktus rendezésére?

A szülői felelősség gyakorlásával kapcsolatos ügyek rendezése érdekében a szülők családjogi közvetítőhöz fordulhatnak. A közvetítés célja nem a felek kibékítése, hanem a szülői felelősség gyakorlásának feltételeire vonatkozó közös megállapodás elérésének lehetővé tétele, elkerülve és enyhítve ezáltal a konfliktusokat. Az így létrejött megoldásokat azonban be kell nyújtani a bíróságnak, amely megvizsgálja, hogy azok megfelelnek-e a gyermek érdekeinek.

Ha a vita továbbra is fennáll, azt a különválás, a házasság felbontása és a gyermek feletti felügyelet kérdésében hatáskörrel rendelkező bíróság elé kell vinni.

7 Ha a szülők bírósághoz fordulnak, mely kérdésekben hozhat döntést a bíró a gyermekkel kapcsolatban?

Két helyzetet kell megkülönböztetni.

a) Ha a szülők különösen fontos kérdésekben nem értenek egyet, a vitájukat bíróság elé vihetik. Ilyen esetben a bíróság elsősorban olyan megoldásokat javasol, amelyek a legjobban megfelelnek a gyermek és a család érdekeinek. Ha a vita továbbra is fennáll, a bíróság azt a szülőt jogosítja fel a konkrét kérdésben a döntés meghozatalára, aki véleménye szerint várhatóan gondoskodni fog a gyermek érdekének érvényesítéséről.

b) A szülők a gyermek feletti felügyeletre és a gyermek elhelyezésére vonatkozó döntés érdekében eljárást indíthatnak a bíróság előtt (általában a szülők különválása esetén). Ebben az esetben a bíróság a következőkről dönt:

a) a gyermekek feletti felügyelet, elsősorban a közös felügyelet (vagyis a mindkét szülő által gyakorolt felügyelet) előnyben részesítésével, a szülőkkel való együttélés időtartamai és feltételei, a gyermektartás összege, valamint általában a szülők hozzájárulása a gyermek gondozása, oktatása és felnevelése következtében felmerülő költségekhez.

Mivel a legfontosabb döntéseket akkor is közös megegyezéssel kell meghozni, ha a szülők különválnak vagy felbontják a házasságukat, ha a szülők valamilyen konkrét kérdésben nem értenek egyet, az a) pontban meghatározott módon bíróság elé terjeszthetik a vitát.

8 Ha a bíróság a szülői felügyeletet csak az egyik szülőnek ítéli meg, az egyben azt is jelenti, hogy a jogot gyakorló szülő a másik szülő előzetes megkérdezése nélkül dönthet a gyermeket érintő minden kérdésben?

A gyermekek felett kizárólagos felügyeleti joggal rendelkező szülő a bíróság eltérő rendelkezésének hiányában önállóan gyakorolja a szülői felelősséget. Az érintett szülő így a mindennapi rendelkezésnek nem minősülő döntéseket is meghozhatja önállóan.

Ugyanakkor annak ellenére, hogy az egyik szülő kizárólagos felügyeleti joggal rendelkezik, a gyermek érdekében hozott döntéseket (a gyermek oktatására, nevelésére és egészségére vonatkozó döntéseket) a felügyeleti jogra vonatkozó határozat ellenkező rendelkezésének hiányában a szülőknek közösen kell meghozniuk.

A bírák általában akkor határoznak úgy, hogy a felügyeleti joggal nem rendelkező szülő hozzájárulására nincs szükség, ha e szülő távol marad, közömbös, nem lehet elérni, vagy korábban erőszakosan vagy bántalmazó módon viselkedett.

A szülői felügyeleti joggal nem rendelkező szülő jogosult és köteles nyomon követni a gyermek oktatását, nevelését és életkörülményeit és bírósághoz fordulhat, ha véleménye szerint egyes meghozott döntések ellentétesek a gyermek érdekeivel.

9 Mit jelent a gyakorlatban, ha a bíróság úgy dönt, hogy a két szülő közösen gyakorolja a szülői felügyeletet?

Amennyiben a bíróság a közös felügyeletet választja, a szülői felelősséget mindkét szülő gyakorolja, így meg kell egyezniük a gyermekek életének irányvonalában és közösen kell meghozniuk a gyermek oktatására, felnevelésére, egészségére és állandó lakóhelyére vonatkozó döntéseket, biztosítva, hogy e döntések a gyermek érdekét szolgálják. A mindennapi rendelkezések körébe tartozó döntések tekintetében a szülők a gyermek velük való együttélésének időtartama alatt főszabály szerint külön gyakorolják szülői felelősségüket.

10 Ha valaki szülői felelősséggel kapcsolatos kérelmet kíván benyújtani, melyik bírósághoz vagy hatóságához kell fordulnia? Milyen alaki szabályokat kell betartani, és milyen iratokat kell csatolni a kérelemhez?

Az általános hatáskörű bíróságok (*Tribunale ordinario*) rendelkeznek hatáskörrel minden, a gyermek feletti felügyeleti jogra vonatkozó eljárásban, valamint a szülői felelősséggel összefüggő, kapcsolódó kérdésekben.

Amennyiben a jogvita a szülői felelősség megvonására vagy korlátozására, illetve a szülői felelősség visszaállítására irányul és nincs hatással a gyermek feletti felügyeleti joghoz kapcsolódó tényezőkre, a hatáskörrel rendelkező bíróság a fiatalkorúak bírósága (*Tribunale per i minorenni*).

11 Milyen eljárás érvényes ezen esetekre? Van-e sürgősségi eljárás?

Amennyiben a házasságban született gyermek feletti felügyeleti joghoz vagy felette gyakorolt szülői felelősséghez kapcsolódó kérdés a különválásra vagy a házasság felbontására irányuló jogvita részét képezi, az ügyre a **Válasra** vonatkozó tájékoztatásban leírt eljárás vonatkozik.

A házasságon kívül született gyermek feletti felügyeleti jogra és a felette gyakorolt szülői felelősségre vonatkozó intézkedéseket a bíróság zárt ülésen, összefoglaló információk beszerzését, valamint az ügyész és a szülők meghallgatását követően hozza meg; veszélyhelyzetben a bíróság a gyermek érdekében ideiglenes rendelkezéseket rendelhet el.

A bíró a gyermek védelme céljából mindkét esetben hozhat sürgős ideiglenes rendelkezéseket. Az eljárások attól függően különböznek, hogy házasságban vagy házasságon kívül született gyermekeket érintenek-e, de mindkét esetben az általános hatáskörű bíróságok rendelkeznek hatáskörrel.

Mint minden gyermekekre vonatkozó eljárásban, a bíró akkor hallgathatja meg a gyermeket, ha legalább tizenkét éves vagy ítélőképessége egyébként ehhez elégséges.

12 Igényelhető-e jogsegély az eljárás költségeinek fedezésére?

A különválásra, a házasság felbontására és a gyermek feletti felügyeletre vonatkozó eljárások, valamint a szülői felelősség korlátozására vagy a szülői felelősség alóli felmentésre irányuló eljárások költségeinek fedezése érdekében költségmentességet lehet igénybe venni.

13 Lehet-e fellebbezni a szülői felelősséggel kapcsolatban hozott döntés ellen?

A szülői felelősségre vonatkozó határozatokkal szemben a fellebbviteli bírósághoz (*Corte d'Appello* – másodfokú bíróság) lehet fellebbezést benyújtani.

14 Bizonyos esetekben előfordulhat, hogy bírósághoz kell fordulni a szülői felelősséggel kapcsolatos döntés végrehajtása érdekében. Milyen bírósághoz kell fordulni és milyen eljárás követendő ilyen esetekben?

A szülői felelősségre vonatkozó bírósági határozatok végrehajthatók.

15 Mit kell tennem az egy másik tagállamban kibocsátott, szülői felelősségről szóló bírósági határozat e tagállamban történő elismerése és végrehajtása érdekében?

A másik uniós tagállam bírósága által hozott, a szülői felelősségre vonatkozó határozat elismerése automatikus. A 2003. november 27-i 2201/2003/EK rendeletnek megfelelően azonban bármely érdekelt fél kérelmet nyújthat be a határozat elismerésének vagy az elismerés megtagadásának érdekében.

A határozat végrehajtása érdekében az érdekelt félnek végrehajtási kérelmet kell benyújtania a területileg illetékes fellebbviteli bírósághoz. A határozat végrehajthatóvá nyilvánítását követően azt ugyanazokkal a feltételekkel kell végrehajtani, mintha abban a tagállamban hozták volna meg.

16 E tagállamban mely bírósághoz kell fordulnom az egy másik tagállamban kibocsátott, szülői felelősségről szóló bírósági határozat elismerésének megtámadása érdekében? Milyen eljárás alkalmazandó ilyen esetben?

Az illetékes igazságügyi hatóság (a nemzeti szabályoknak megfelelően a határozat végrehajtásának helye szerint) területileg illetékes fellebbviteli bíróság. A bírósági eljárást peres eljárásként kell lefolytatni és az eljárás megállapítási ítélettel zárul, amellyel szemben jogkérdésben lehet fellebbezni (*ricorso per cassazione*).

17 Melyik jogot alkalmazza a bíróság a szülői felelősségről szóló eljárásban, ahol a gyermek vagy a felek nem e tagállamban élnek vagy eltérő állampolgársággal rendelkeznek?

Mivel Olaszország ratifikálta az 1996. évi hágai egyezményt, az egyezmény rendelkezéseit kell alkalmazni. Ennek megfelelően a szülői felelősség megállapítására, megszüntetésére, a szülői felügyelet gyakorlására, a szülői felelősség visszavonására vagy korlátozására a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti állam jogát kell alkalmazni.

Utolsó frissítés: 10/09/2019

Ennek a lapnak a különböző nyelvi változatait az Európai Igazságügyi Hálózat tagállami kapcsolattartói tartják fenn. Az Európai Bizottság szolgálata készíti el a fordításokat a többi nyelvre. Előfordulhat, hogy az eredeti dokumentumon az illetékes tagállami hatóság által végzett változtatásokat a fordítások még nem tükrözik. Sem az Európai Igazságügyi Hálózat, sem a Bizottság nem vállal semmilyen felelősséget, illetve kötelezettséget az e dokumentumban közzétett vagy hivatkozott információk és adatok tekintetében. Az ezen oldalért felelős tagállam szerzői jogi szabályait a Jogi nyilatkozatban tekintheti meg.